

YENİ SOĞUK SAVAŞA YENİ NATO: 3.0

Murat Yetkin

Temmuz'un son haftasında NATO Genel Sekreteri Mark Rutte, Koizumi Shinjirō ile Brüksel'deki NATO karargâhında bir görüşme yaptı. Rusya'ya karşı Ukrayna'ya daha fazla silah sağlamak için desteğini istedi. Japonya destek vermeye hazır da onlar da bu durumda Rusya ve Çin'e karşı daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını söylüyor. Pazarlıklar sadece silah üzerine de değil; değişen jeopolitik atmosfere göre değişen askeri-siyasi mekanizmalar kuruluyor.

Bu görüşme NATO'nun 7-8 Temmuz'daki Ankara Zirvesi'nden sadece iki hafta sonra yapıldı. Ankara Zirvesi kararları arasında Rusya'ya karşı Ukrayna'ya daha çok destek de vardı. Shinjirō da NATO Zirvesi'ne davetliydi; Güney Kore, Avustralya ve Yeni Zelanda, yani NATO'nun Hint-Pasifik Ortaklar Grubu üyesi olarak. Temmuz'un son günlerinde Türkiye de Güneydoğu Asya Birliği ASEAN'a "diyalog ortağı" kabul edildi.

Ankara'daki NATO Zirvesine başka NATO üyesi olmayan başka davetliler de vardı. Örneğin, "İstanbul Girişimi" çerçevesinde Bahreyn, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri. Hepsinde İran korkusuyla ABD askeri üsleri bulunuyor. (Katar'da Türkiye'nin de askeri üssü var.)

Kimse o tarafa pek bakmadı ama ev sahibi ülke kartıyla Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın davetiyle Zirve'ye katılan İlham Aliyev yönetimindeki Azerbaycan hem Rusya hem İran ile sınırdaş. Ve Zirve'nin sürprizi, Suriye geçici Cumhurbaşkanı Ahmed Şara.

ABD Başkanı Donald Trump, Ankara'da Erdoğan dışında sadece Şara ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski ile görüştü. Özellikle dikkat çekmek istiyorum: biri Doğu Avrupa diğeri Orta Doğu'da olmak üzere NATO üyesi olmayan ama biri Türkiye'ye kuzeyden, diğeri güneyden komşu, biri savaş içinde diğeri iç savaştan yeni çıkmış iki ülkeyle.

Jeopolitik eksen kayması

"Batı savunma ittifakı diye kodlanan NATO'nun açılımı Kuzey Atlantik Antlaşması. Ama bir yanda Pasifik Okyanusunda Çin'le komşu, diğer yanda Orta Doğu'da İran'la, Azerbaycan örneğinde olduğu gibi hem Rusya hem İran'la komşu coğrafyalara uzandığını görüyoruz.

Aslında benzeri bir tartışma 1952'de ABD, İngiltere' ve Fransa'nın itirazına rağmen Türkiye ve Yunanistan'ı birlikte 1949'da öncülüğünde kurulan NATO'ya üye almak istediğinde yaşanmış. Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantikle ne ilgisi olduğu sorusuna Washington, "Komünizmin yayılma tehdidi" öcüsüyle yanıt vermiş. Sovyetler Birliği'ni Akdeniz, Süveyş Kanalı ve Kuzey Afrika'ya inmekten Ege Denizin iki yakasını NATO bünyesine, yani Moskova ters bir şey yaparsa nükleer silah kullanma tehdidiyle caydırarak durdururuz siyaseti kabul görmüş.

Şimdi durum tersine. Yani NATO'nun zaten Rusya ile savaş halindeki Ukrayna'yı üye alma niyeti yok; o zaman NATO Antlaşmasının "Hepimiz birimiz için" diyen 5'inci maddesi nedeniyle resmen savaşa girmek gerekecek. Oysa Ukrayna'ya son model silahlar, uydu istihbaratı, örtülü operasyonlar eğitimi verip Rusya'nın kaynaklarını tüketmesini sağlamak daha az maliyetli ABD için. O arada yüzbinlerce, Rusya'nın istila harekâtına başladığı 2022'den bu yana toplam 1 milyondan fazla Ukraynalı ve Rus gencin öldürülmesi, şehirlerin sanayi altyapılarının harap olması, Karadeniz'in güvenli sular olmaktan çıkması o kadar önem taşıyor.

Peki, daha birkaç yıl önce, 2019'da NATO'nun "beyin ölümü gerçekleşiyor" diyen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un 2026'da Ankara Zirvesi'nde Almanya ile NATO'nun Avrupa liderliği yarışına sokan nedir?

Bu soru, yazının başında sıraladığım karmaşık diplomatik tabloya da farklı bir anlam veriyor.

Macron'a ve pek çok Avrupalı siyasetçiye "NATO bitti" dedirtirken şimdi dünyanın en büyük savaş makinesinin sancaktarlığı için yarıştıran, NATO'nun etki alanını Ortadoğu ve Kafkaslara genişletip, bunun için G7 üyesi Japonya ile işbirliği aratan gerçek, jeopolitik dengelerin hızla değişmesidir.

Bunun başlangıcını 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya istila harekâtı başlatmasında görenler çoğunlukta.

Ama zaten bir süreden "Batı batıyor ama doğu da doğmuyor" kaosunu fark edenler için bu jeopolitik dönüşümün ekonomik ve sosyal dinamiklerini hızlandıran gelişme 2020'de dünyayı sarsan Covid-19 salgını oldu.

Küresel tedarik zincirlerini felç eden ve Batı kapitalizminin yaldızlarını döken salgın, aynı zamanda 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılması ardından inişe geçen ulus devlet kavramının yükselişini de hızlandırdı.

Yeni Soğuk Savaş

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Avrupa'nın, özel olarak Avrupa Birliği ve değerlerinin yükselişine tanık olduk. AB tarihin en başarılı barış ve kalkınma projesine dönüştü ama bunu büyük ölçüde ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığına borçluydu.

Soğuk Savaş sona erince durum değişti. "Tarihin sonu" gibi temelsiz liberal tezlerin fonunda ABD 2012'den itibaren Avrupa'daki askeri birlik sayısını azaltmaya başladı. 2014'te askeri birlik sayısını 90 binden 30 bine indirme planının tamamlanmasından kısa süre sonra Rusya Kırım'ı ilhak etti ve doğrusu Türkiye ve İngiltere dışında pek az ülke buna karşı çıktı.

Bütün bu siyasi-askeri gelişmeleri ekonomik planda;

- Tekelleşmenin özellikle ABD ve AB'de tarihte görülmemiş boyutlara ulaşması,
- Dijital çağın başlangıcıyla zaman-uzaklık kavramlarının değişmesi ve
- Yapay zekânın geliştirilmesiyle bilgi-karar süreçleri arasında ülkeler ve şirketler arasındaki uçurumun asimetrik artması ile birlikte değerlendirmek gerekiyor.

Günümüz dünyasını bırakın 1970-80 parametreleriyle, 1990-2010 parametreleriyle anlayıp değerlendirme imkânı ortadan kalkmıştır.

Tehlikeli bir geriye dönüş sürecinin içindeyiz.

Trump, NATO Ankara Zirvesinden üç gün önce ABD'nin bağımsızlığını kazanmasının 250'inci yıldönümünde yaptığı konuşmada "Komünizm" tehlikesinden söz etmesi, yeni Soğuk Savaşın ilanidir.

Üç gün sonra Ankara'da ilen edilen "NATO 3.0" stratejisi

ise tam olarak "Yeniden Soğuk Savaş" göre yenilenmiş NATO" anlamına geliyor.

Nedir bu NATO 3.0?

• NATO 1.0 Soğuk Savaş NATO'su demekti. İkinci Dünya Savaşı ardından Sovyetler Birliği ile nükleer silahların şemsiyesindeki suni denge içinde bir yandan üçüncü dünyada egemenlik ya da nüfuz alanları için vekiller savaşı yürütülüyordu.

• NATO 2.0 Soğuk Savaş sonrası NATO'su demekti. Sovyetler Birliği dağılmış, vekiller savaşına ihtiyaç kalmamıştı. Askeri harcamalar refah toplumu doğrultusunda kısıldı. Bunun belki istisnası Türkiye idi. Ankara'daki iktidar ilişkilerinin de işine gelecek şekilde Türkiye PKK'ya karşı mücadele gerekçesiyle silahsızlanma anlaşmalarının dışında tutuldu. Türkiye kalkınma ve demokratik adımlar atmaya harcayabileceği bütçe ve siyasi enerjiyi heba etti.

• NATO 3.0 yeniden Savaş NATO'su demektir. Vekiller savaşları aslında 2013-2014 yıllarında Suriye'de ABD, İsrail, İran, Türkiye, Suudi Arabistan çokgeni arasında başlamıştı. Rusya-Ukrayna savaşında giderek "bloklar arası" bir nitelik kazandı.

Yeniden ve etki alanı genişletilmiş NATO'nun Trump yönetimindeki ABD'nin zorlamasıyla üye ülkelerin millî gelirlerinden yüzde 2 savunma bütçesi payını 2029'a dek yüzde 3,5, 2035'e dek yüzde 5'e çıkartma kararı bu bloklar arası gerilim saptamasıyla uyumlu.

Keza Türkiye'de, İstanbul'da, Türkiye'nin en önemli jeostratejik değeri olan Boğaz'a nazır 3'üncü Kolordu karargâhında kurulu NATO acil müdahale birliğine, Suriye sınırında, Adana'daki 6'ıncı kolordu karargâhında, İncirlik üssünün yanı başında bir ihtiyat kolordusu kurulması, Türkiye'nin hava ve füze kuvvetlerinin güçlendirilmesi kararı da hem bu NATO-dışı bölgelere etki/müdahale bakışıyla uyumlu hem de genel gidişi gösteriyor. Bu arada Yunanistan'da da Selanik'teki NATO acil müdahale birliği C-kolordusuna ek olarak Girit adasında yeni donanma üsleri kararı da söz konusu.

ABD ve AB'nin NATO müttefikleri Türkiye'ye uyguladıkları askeri yaptırımların da sayesinde patlayan askeri sanayi seferberliğinin Türkiye'ye coğrafyası dışında bir çarpan etkisi kazandırması da önemli; Erdoğan bu kartı her fırsatta oynuyor.

Trump'ın "Komünizm tehlikesinden" söz etmesi aslında ABD ve AB'nin "askeriyeye değil refaha para" yıllarında Çin'de Komünist Parti liderliğinde yükselen devlet kapitalizmini küçük görüp büyük atladıklarının da itirafıdır.

Şimdi karşı blok Çin-Rusya demektir.

Ankara Zirvesi ile başlayan NATO 3.0 dönemini, dünyada yeni bir siyasi-ekonomik dönemin başlangıcına isim konması olarak nitelemek mümkün.

Ekonomik bakışla askeri sanayi ve enerji şirketlerinin ve o şirketlerin bulunduğu ülkelerin güç kazanacağı anlaşılan bu dönemde, bütün ülkelerde hak ve özgürlükler için çalışan demokrasi güçlerinin daha da baskı altına alınmak isteneceğiye ne yazık ki ayan beyan görünüyor.